

Co autor považuje za nejdůležitější ze svého díla?

V roce 1990 Milan Kundera bilancuje svoje dosavadní literární dílo a zvažuje, co z něj je hodno vydání:

„Když jsem se po ruské invazi stáhl do ústraní, začal jsem si čím dál více uvědomovat, že jediná věc, která mi leží (mluvím-li o své práci) na srdci, je román; přestal jsem ho považovat za pouhý žánr mezi literárními žánry; je pro mne samostatným uměním spočívajícím na vlastní ontologii, vedle hudby nejevropštějším ze všech umění (uměním, které spolu-založilo evropský Novověk). Vyjádřil jsem to později posledními slovy eseje, který otvírá *L'art du roman*: ‚Na čem lpím? Na bohu? Na vlasti? Na lidu? Na individuu? Odpověď je stejně směšná jako upřímná: nelpím na ničem než na zneuznávaném dědictví Cervantesově.‘ Jediné, na čem mi záleží z toho, co jsem kdy napsal, jediné, co dovolím znovu vydávat, jsou mé romány.

Mohl bych je po příkladu hudebních skladatelů označit opusovými čísly. **Opus 1: ŽERT**; dokončen v roce 1965, poprvé vydán česky v Praze v roce 1967. **Opus 2: SMĚŠNÉ LÁSKY**; napsán mezi 1958 a 1968, vydán nejdřív po částech, pak v celku v Praze 1970, v definitivní podobě teprve ve stejném roce ve francouzském překladu v roce 1973 v Paříži. **Opus 3: ŽIVOT JE JINDE**; dopsán 1969 nebo 1970, poprvé vydán ve francouzském překladu v roce 1973 v Paříži. **Opus 4: VALČÍK NA ROZLOUČENOU**; dopsán 1971 nebo 1972, poprvé vydán francouzsky v Paříži v roce 1976. **Opus 5: KNIHA SMÍCHU A ZAPOMNĚNÍ**; napsán v prvních letech emigrace, poprvé vydán francouzsky v Paříži 1979. **Opus 6: NESNESITELNÁ LEHKOST BYTÍ**; dopsán 1982, poprvé vydán francouzsky v roce 1984. **Opus 7: NESMRTELNOST**; dopsán 1988, poprvé vydán francouzsky v roce 1990. Vedle řady těchto románů jsem napsal ještě dvě knihy, které mám bez výhrad rád a které chci vydávat. I tyto dva neromány jsou však spjaty s uměním románu: je to za prvé hra *Jakub a jeho*

pán, pocta Diderotovi, volná variace na Diderotův román *Jakub fatalista*, který měl pro mě jako pro romanopisce mimořádný význam (hru jsem napsal v Čechách v letech po invazi, poprvé vydal v Paříži ve vlastním překladu v roce 1981); je to za druhé svazek sedmi esejů napsaných vesměs francouzsky a vydaných v roce 1986 pod názvem, který jsem si vypůjčil ze své „školní práce“: *L’art du roman*.” (KUNDERA, Milan. *Poznámka autora* (1990). In: *Žert*. Brno: Atlantis, 2016, s. 360–361)

1. Co považuje Kundera (v doslovu k vydání *Žertu* z roku 1990) za součást svého díla? Co je podle něj hodno vydání?

Kunderovy romány napsané původně ve francouzštině

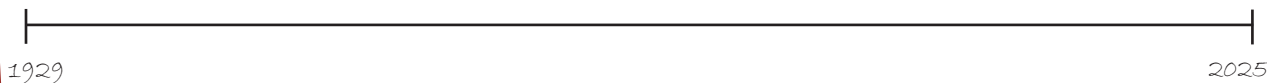
Autor napsal po vydání *Nesmrtelnosti* ještě čtyři další romány ve francouzštině, které postupně vycházejí v českém překladu Anny Kareninové.

- **Opus 8: POMALOST** (francouzské vydání 1995, české vydání je v edičním plánu nakladatelství Atlantis na rok 2025)

- **Opus 9: *TOTOŽNOST*** (francouzské vydání 1997, české vydání 2024)
- **Opus 10: *NEVĚDĚNÍ*** (francouzské vydání 2003, české vydání 2021)
- **Opus 11: *SLAVNOST BEZVÝZNAMNOSTI*** (francouzské vydání 2013, české vydání 2020)

2. Zaneste díla psaná původně v češtině i ve francouzštině chronologicky na časovou osu:

Milan Kundera o tom, proč začal psát romány ve francouzštině

Nesmrtelností jsem vyčerpал všechny možnosti formy, jež dosud byla mou a již jsem od svého prvního románu obměňoval a rozvíjel. Bylo to náhle jasné: buď jsem jako romanopisec dospěl na konec cesty, nebo teď ještě objevím cestu docela jinou. Odtud také možná ta neodolatelná touha psát francouzsky. Ocitnout se docela jinde. Na netušené dráze. Stejně radikální jako proměna jazyka byla proměna formy. Kompozice? Ne, nestala se méně důležitou. Je jen odlišná.

(rozhovor se spisovatelem Guy Scarpettou
pro revue *La Règle du jeu* č. 16 (1995).)

Literární texty, které Kundera nezahrnuje do svého díla:

Básně

- **ČLOVĚK, ZAHRADA ŠIRÁ** (1953)
- **POSLEDNÍ MÁJ** (1955)
- **MONOLOGY** (1957 + další přepracovaná vydání v letech 1964, 1965)

Drama

- **MAJITELÉ KLÍČŮ** (1962)

Eseje (knižně vydané)

- **UMĚNÍ ROMÁNU: CESTA VLADISLAVA VANČURY ZA VELKOU EPIKOU** (1960)

Kontext vydání Žertu

Začal jsem Žert skicovat snad někdy v roce 1961. Dopsal ho v prosinci 1965. Asi rok ležel rukopis na cenzuře, která nakonec povolila vydání bez zásahů. Román vyšel na jaře 1967 a pak ještě dvakrát, rychle po sobě, v celkovém nákladu 117000 výtisků. Na jaře 1968 dostal cenu Svazu československých spisovatelů. Pro svého přítele Jaromila Jireše jsem napsal podle románu scénář, na jehož základě vznikl film, který považuji dodnes za vynikající a nezestárnuvší. Na začátku roku 1970 byla kniha (spolu se všemi mými knihami) stažena z prodeje i ze všech veřejných knihoven. (Žert je česky vydán od té doby poprvé až 1989 u Škvoreckých, kde vyšly za posledních patnáct let všechny mé romány.)
(KUNDERA, Milan. Poznámka autora (1990). In: *Žert*. Brno: Atlantis, 2016, s. 362)

3. Kdy byl román vydán? Proč se pozdrželo vydání románu? Jaký byl další osud knihy po roce 1970?

.....

.....

.....

.....

Příběh

Příběh nastíníme alespoň stručně: 37letý Ludvík Jahn se během současnosti vyprávění (tři dny v městě na Slovácku někdy v polovině 60. let 20. století) vrací do svého rodného města, aby zde svedl rozhlasovou redaktorku, manželku Pavla Zemánka. Zemánek totiž asi před patnácti lety přispěl k tomu, že byl Ludvík Jahn vyloučen ze studia a strávil několik let života mezi vojáky s černými výložkami (tzv. Pomocné technické prapory) v Ostravě. Veškerým těmto událostem předcházela pohled Ludvíkův na pohled nevinný žert: ačkoli byl sám komunistou, napsal své dívce Markétě pohlednici, v níž urazil ideje a hodnoty komunismu. Celý vtip však začal být brán ve tvrdé realitě 50. let doslovně a vážně, na ironii a zesměšnění těchto hodnot „nebyl prostor“. Svůj žert proto začal Ludvík pociťovat s absurdními důsledky.

Ludvík se postupně vrací k těmto minulým událostem, které vypráví zejména ve třetí, ale částečně také v páté části románu (zde se objevuje klíčová scéna odehrávající se v sálu, v němž všichni zvedají ruce, jež vyjadřují souhlas s jeho vyloučením). Román směřuje ve své sedmé, závěrečné části k pozoruhodné katarzi a rozpoznání Ludvíka, který z nové perspektivy nahlíží svůj život, svou křivdu a touhu po pomstě, vztah se svou láskou Lucií a prožívá znovuoobnovení vztahu k tomu, co opustil.

Román *Žert* můžeme číst jako příběh hledání ztracené lásky, jako příběh zrad, křivdy a pomsty, příběh vyloučení a odcizení atd.

4. Jak byste vlastními slovy formulovali zápletku románu, tedy to, o co v příběhu jde?

5. Napište tři klíčová slova, která by román vystihla.

Typ románu

Román můžeme chápat jako román existenciální (tak ho vykládá Zdeněk Kožmín v souladu s Kunderovou interpretací, který vnímá román především jako příležitost k osvětlení klíčových existenciálních témat a otázek) ale také jako román společenský či román ztracených iluzí.

6. Jakými přívlastky můžeme blíže charakterizovat typ románu? Jak těmto přívlastkům rozumíte?

.....

.....

.....

Postavy a vypravěč

V příběhu jsou čtyři vyprávějící postavy: Ludvík, Jaroslav, Kostka a Helena. Ludvík vypráví dvě třetiny textu, charakterizuje sám sebe i ostatní postavy. Jednotlivé vypravěčské hlasy se střídají v pořadí Ludvík – Helena – Ludvík – Jaroslav – Ludvík – Kostka a v sedmé části se střídají hlasy Ludvíka, Jaroslava a Heleny v jednotlivých kapitolách. Kundera to nazývá románovou polyfonií. Jakkoliv se jedná o polyfonii, tedy vícehlasí či mnohohlasí, hlavní postavou je Ludvík. Jeho vypravěčský part má největší prostor.

Vševědoucí vypravěč, který by stál mimo vyprávěný příběh, v románu *Žert* chybí: vyprávějí jen postavy, a to je podstatné pro vyznění románu. V dalších románech počínaje následujícím textem *Život je jinde* se prosazuje vševědoucí autoritativní rétorický vypravěč, který stojí mimo příběh a komentuje to, co vypráví, a nad vyprávěným uvažuje.

Román obsahuje řadu postav, které samy nevyprávějí, z nichž nejdůležitější je postava Lucie.

7. Jak označuje Milan Kundera střídání hlasů jednotlivých osobních vypravěčů v románu *Žert*?

.....

8. Jaký typ vypravěče se postupně prosazuje v dalších autorových románech?

9. Které postavy v románu samy vyprávějí? Které další dvě důležité postavy ne?

Témata románu

Témata románu sám autor komentuje následujícím způsobem: „Historická situace není vlastním předmětem románu; její význam tkví pouze v tom, že osvětluje novým, mimořádně ostrým světlem existenciální témata, která mě fascinují: msta, zapomnění, vážnost a nevážnost, vztah dějin a člověka, odcizení vlastního činu, rozpolcení sexu a lásky a tak dále.“ (KUNDERA, Milan. *Poznámka autora* (1990). In: *Žert*. Brno: Atlantis, 2016, s. 365–366)

Román je nepochybně také reflexí určité dějinné epochy (i když sám autor ve svém komentáři upozorňuje na to, že to není nejdůležitější téma) a v podstatě představuje určitý způsob „poučení“ o dané době prostřednictvím vyprávění jednotlivých postav. Doba 50. let začínající komunistickým převratem v roce 1948 je konfrontována s realitou liberálních 60. let 20. století. Skrze monology jednotlivých postav můžeme sledovat, jak ze svého úhlu vnímají politickou a sociální situaci, jak si postupně uvědomují (nebo naopak neuvědomují) rozpad a nefunkčnost hodnot, kterým věří či věřili. Jako další významná témata románu můžeme vnímat téma lidového umění a lidových tradic a téma krize komunikace.

Zároveň je nosným tématem ve vyprávění všech postav téma iluze a deziluze, což by vedlo k označení románu jako románu deziluze. Každá z postav totiž žila ve své iluzorní

realitě, která se postupně boří. Vzhledem k tomu, že je děj románu vyprávěn čtyřmi personálními vypravěči, odráží se i v samotném způsobu vyprávění téma krize jazyka a komunikace. „Výpovědi jednotlivých vypravěčů se navzájem doplňují, vyvracejí, zmnohovýznamňují. Jejich vzájemná komunikace není založena na porozumění, ale na omylu, mystifikaci. [...] Každý z personálních vypravěčů buduje jazykovou kulisu, o které čtenář ví, že je falešná. Sám způsob vyprávění charakterizuje nejen vypravěče, ale i jeho způsob vytváření falešného mýtu.“ (Helena Kosková: *Milan Kundera*, 1998, s. 54)

*Když pozorně čteme první ze sedmi částí románu, můžeme si všimnout Ludvíkova negativního a distancovaného vztahu k vlastnímu rodišti, kam se po letech vrací, vidíme, jak se vyhýbá svému dávnému příteli Jaroslavovi, jsme svědky jeho setkání s Lucií, jeho bývalou velkou láskou. Ludvík se také setkává s Kostkou (který Ludvíka považuje za svého ideového odpůrce) a při jejich dialogu se otevírá jedno z klíčových témat románu, jímž je téma iluze a deziluze: Ludvík říká: „(...) mně se zdá, že místo zdí vidím všude jen samé kulisy. A destrukce kulis je docela spravedlivá věc.“ Ludvík vnímá sám sebe jako člověka, jenž dokáže rozlišit skutečné a neskutečné, pravdivé a nepravdivé (iluzivní). Kostka, jeho hlavní názorový oponent, mu ale namítá: „Když jste takový skeptik, kde berete tu jistotu, že umíte rozeznat kulisu od zdi? Nezapochyboval jste nikdy, že iluze, kterým se vysmíváte, jsou opravdu jen iluze? Co když se mýlíte? Co když jsou to hodnoty a vy jste ničitel hodnot? (...) Znevážená i hodnota demaskovaná iluze mají totiž stejně zubožená těla, jsou si podobné a není nic lehčího, než je zaměnit.“ (KUNDERA, Milan: *Žert*. Brno: Atlantis, 2016, s. 16)*

Řada témat má povahu velkých otázek, které si v různých fázích života mohou klást všichni lidé napříč různými kulturami.

**Existují pravé a nezpochybnitelné hodnoty,
na něž bychom se mohli spolehnout?**

**Kdo jsem já? Na čem se zakládá moje identita?
Je možné poznat sebe sama?**

**Jak mohu poznat druhé lidi? Mohu poznat, jací doopravdy jsou?
Nebo jsou jen „zrcadly“, které mi vracejí můj vlastní obraz?**

**Jaký smysl mají příběhy, které žijeme? Ludvík si klade otázku:
„Cožpak příběhy, kromě toho, že se dějí, že jsou, také něco říkají?“
(KUNDERA, Milan: Žert. Brno: Atlantis, 2016, s. 188–189)**

**Mohu dohlédnout na následky svých činů?
Za co vše jsem ve svém životě zodpovědný*?**

10. Jaká témata román Žert otevírá? Zapiš pět témat, zformuluj je do stručných hesel.

Shrnutí

Zpracuj pyramidu k dnešnímu tématu:

